

ТЕМУРИЙЛАР ТАРИХИ ДАВЛАТ МУЗЕЙИДАГИ ИННОВАЦИОН ЭКСПОЗИЦИОН МУҲИТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ

Норбобоева Нафосат Фозил қизи

Қўғирчоқлар ишлаб чиқариш технологияси таълим
йўналиши 1 –курс талабаси

Махмудов Нозимжон Валижон ўғли

Илмий раҳбар: Қўғирчоқ театри санъати кафедраси ўқувчиси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Темурийлар тарихи давлат музейидаги инновацион экспозицион муҳитининг ривожланиш омиллари ўрганилган. Шунингдек, музей фаолиятида ташкил этилган турли хорижий ва маҳаллий кўргазмалар муҳити ҳам ёритиб берилган.

Калит сўзлар: Темурийлар тарихи давлат музейи, музей, экспозиция, экспонат, маҳаллий кўргазма, кўчма кўргазма, инновацион экспозиция, виртуал музей.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассмотрены факторы развития инновационной экспозиционной среды в Государственном музее истории Темуридов. Также освещена атмосфера различных зарубежных и местных выставок, организованных в музейной деятельности.

Ключевые слова: Государственный музей истории Темуридов, музей, экспозиция, экспонат, местная выставка, передвижная выставка, инновационная экспозиция, виртуальный музей.

ABSTRACT

This article examines the factors of development of the innovative exhibition environment in the state Museum of the history of the Temurids. The atmosphere of various foreign and local exhibitions organized in the Museum's activities is also highlighted.

Keywords: State Museum of the history of the Temurids, Museum, exhibition, exhibit, local exhibition, traveling exhibition, innovative exhibition, virtual Museum.

Ўзбекистон музейларида замонавий ахборот технологияларини ишлаб чиқилиши томошабинлар ва музей ходимлари учун кенг имкониятлар яратади. Музей предметларини тўлалигича рақамли кўринишига ўтказиш, уларни ўрганиш борасида енгилликлар туғдиради. Бу муаммолар борасида бир қанча ечимлар ишланяпти, чунончи, компакт диск ва Интернет сайтларида электрон нашрлар жорий этилмоқда.

“Музейларни ахборотлаш ва интернет тизимида маълумотлар баъзасини яратиш томошабиннинг музей билан танишишда ўзаро мулоқот кўринишини беради. Экспонатлар тўғрисида тўлиқ маълумот бериш ва ўзаро мулоқот жараёни янгича замонавий-маданий жараёни яратмоқда. Ҳозирда мамлакатимизнинг кўзга кўринган музейларида ҳалқаро алоқалар ўрнатиб, турли кўргазмалар ташкил этилмоқда, музейлар ахборотлаштириш тизимига кириб бормоқда ва уларнинг веб – саҳифалар ҳусусида ишлар олиб борилмоқда. Бу борада Темурийлар тарихи давлат музейида салмоқли ишлар амалга оширилмоқда.

Амир Темур-тарихда энг буюк шахслардан бири. Ажабланарлиси шундаки, XIV асрнинг энг ёрқин ва мўътабар зотнинг буюклиги кейинчалик ҳар турли афсоналару уйдирмалар гирдобиди қолиб кетди. Хайрият, ҳақиқат ғолиб келди. Амир Темурнинг йирик давлат арбоби, ўрта аср ислохотчиси, жасур адолатпеша, фан ва маданият ҳомийси сифатидаги сиймоси ҳар турли мафкуравий таассуротларга, камситилган ва адолатсиз баҳоларга қарамай, асрлар оша яшаб келди.....¹. Амир Темур ва темурийлар даврида илм-фан, маориф ва маданиятнинг юксак даражадаги тараққиётини ҳаққоний акс эттириш ва кенг тарғиб қилиш, чуқур инсонпарварлик руҳи билан суғорилган тарихий ютуқларимиз ва анъаналаримиз асосида ёш авлодни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йил 14 мартдаги 99-сонли қарорига биноан 1996 йили 18 октябрда очилган Темурийлар тарихи давлат музейи бугунги кунда энг илғор музейлар қаторидан жой эгаллаб келмоқда. Музейида мунтазам равишда илмий тадқиқотлар, фондларни ашёлар билан бойитиш, сақлаш, таъмирлаш, кўргазмаларни ташкил этиш, маънавий маърифий тадбирлар ўтказиш ишлари амалга ошириб келинмоқда. Энг асосийси музей бугунги кунда замон талаби ҳисобланган музейларда информацион усуллардан фойдаланишни йулга қўйиб келмоқда. Бу эса музейнинг жамиятдаги мавқеини тобора ошириб, дунё музейлари қаторидан жой эгаллаш имкониятини бермоқда. Жумладан, Темурийлар тарихи давлати музейи мультимедиасининг яратилиши бунга яққол мисол бўла олади.

¹Амир Темур жаҳон тарихида - Тошкент: Шарк, 1996 - Б.5 .

Мультимедида музей залларида намойиш қилинган экспозициялар, уларнинг тарихи, илмий асослари акс эттирилган. Ушбу мультимедиа орқали Амир Темур шажараси, ҳокимият тепасига келиши, ҳарбий юришлари, темурийлар даври дипломатик алоқалари, савдо муносабатлари, ҳунармандчилиги, ободончилиги ва илм-фаннинг ривожланишини ўзида акс эттирган экспонатлар билан танишиш мумкин. Музейнинг «Темурийлар даври меъморий обидалари» (Шаҳрисабздаги Оқсарой, Самарқанддаги Жомеъ масжид, Улуғбек мадрасаси, Улуғбек расадхонаси, Гўри Амир мақбараси, Туркистондаги Аҳмад Яссавий мақбараси, Ҳиндистондаги Тожмаҳал мақбараси) ва «Темурийлар даври тангалари» деб номланган кўргазмаларнинг виртуал кўринишлари ҳам яратилган. Музейда янги ташкил этилган «Жаҳон ҳазиналаридаги темурийларга оид жавоҳирлар»¹ номли кўргазмада хориж музейларида сақланаётган темурийлар даврига оид ноёб ашёларнинг муляжлари яъни, Санкт-Петербург Давлат Эрмижадаги мойчироқ, Мироншоҳнинг узук-муҳри, Гавҳаршодбегимнинг узук-муҳри, Нью-Йорк Метрополитен музейидаги ханжар дастасининг тутқичи, Лондон Британия музейидаги Улуғбек Кўрагон исми ёзилган ва аждар тутқичли нефрит пиёлалар, Туркия Турк ва ислом асарлари музейидаги мис мойчироқ, Германия Берлин музейидаги кўплаб миниатюралар ва шунга ўхшаш кўплаб экспонатлар намойиш этилган бўлиб, шу билан бирга томошабин кўргазмада видео проектор орқали ана шу хориж музейларини, у ерда сақланаётган темурийлар даври буюмларини асл нусхаларини кўриш имкониятига эга бўлди. Музейга ташриф буюрган гуруҳларга мавзули экскурсиялар олиб борилиб, мавзунини ўзида акс эттирган хужжатли фильмлар монитор ва полиэкранлар орқали намойиш қилиб борилади. Музей Интернетда ўзининг веб саҳифасига ҳам эгадир². Бу уч тилда ўзбек, рус ва инглиз тилларидаги саҳифада музейда бўлаётган илмий янгиликлар, намойиш этилаётган экспозициялар, музей тадбирлари ва музейга ташриф буюраётган расмий меҳмонлар ҳақидаги маълумотлар мунтазам равишда намойиш этиб келинади. Бундан ташқари 2014 йилда музейнинг қисқа виртуал кўриниши Темурийлар тарихи давлат музейи ва Тошкент алоқа ва технологиялар Университети ҳамкорлигида яратилган бўлиб, музейда жойлаштирилган киоск орқали томошабинларга тақдим этилиб туради. 2016 йилда эса, Соҳибқирон Амир Темурнинг 680 йиллиги муносабати Темурийлар тарихи давлат музейи ва «Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати марказий кенгаши билан ҳамкорликда

¹Қурбонова. Д. Жаҳон ҳазиналаридаги темурийларга оид жавоҳирлар. Н.Н. Ҳабибуллаев муҳаррирлигида - Тошкент: Akademnashr, 2011. 56 б.

²<http://www.temurid.uz>

музейнинг тўлиқ виртуал кўриниши яратилди. Унда музей заллари бўйлаб саёҳат ва экспонатларнинг 3d кўринишлари акс эттирилган.

Улар ичида Қуръони Каримнинг турли йилларда насх, куфий услубларида, жумладан Куфа услубида битилиб 661-йили кўчирилган ва четлари олтин суви ва турли ранглар билан хошияланган нусхаси томошабинларда катта таассуротлар қолдирди. Шунингдек, Амир Темурнинг туғилишидан то вафотига қадар маълумот берувчи 1047 хижрий йили битилган Тузуки Темурий (кўпроқ Малфузат-и Соҳибқирон Муҳаммад Афзал Бухори номи билан машхур) қўлёзмаси ҳам қизиқарлидир.

Бундан ташқари 2014 йилда “Узоқ ва яқин Ўмон” деб номланган кўرғазманинг ташкил этилгани муҳим аҳамият касб этди. Ўмон Султонлиги Хужжат ва архивлар Миллий бошқармаси, Халқаро Амир Темур хайрия фонди ва ЎЗР ФА Темурийлар тарихи давлат музейи билан ҳамкорликда ташкил этилган кўрғазма “Узоқ ва яқин Ўмон” деб номланган. Ушбу кўрғазмада Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг (2009 й.) Ўмон Султонлигига давлат ташрифига бағишланган фотоматериаллар, Ўмон ва Занжибар ҳақида дунё ОАВларида эълон қилинган публикациялар, жумладан, Лондон Қироллик география жамиятининг “National Geographic” журнали, “Paris match” (Франция), “Мировые дороги” ва “Атланта” (Италия), “Scientific American” (США) журналлари, “Морские путешествия” ва “Le miroir” (Франция), “The Street London News” (Буюк Британия) ва “Ал-араб” газеталар ва ҳ.к. Уларнинг ҳаммаси маълум вақт Ўмон империяси тарихининг бир қисми ҳисобланган Ўмон ва Занжибар тарихи ва ташқи сиёсий алоқаларининг алоҳида эпизодларига бағишланган. Булар Занжибар Султони Халиф бин Харибнинг икки жилдлик фармонлари тўплами ва бошқалар, Ўмон тарихи ва почтаси тарихининг алоҳида аспектларини акс эттирувчи почта маркалари рўйхати, Ўмон тарихи ва унинг ташқи алоқаларига бағишланган почта откриткалари, газета ва журнал мақолалари, суратлар, шунингдек, турли йилларда чиқарилган Ўмон тангалари коллекцияси суратлари, Ўмон бандаргоҳлари ва шаҳарларининг суратлари, жумладан, Маскатдаги Султон Қобус бандаргоҳи сурати, Ўмоннинг анъанавий халқ хунармандчилигини акс эттирган фотоматериаллар рўйхати, Ўмон қишлоқ хўжалиги фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини акс эттирувчи фотоматериаллар, Турли тарихий даврларда ҳукумронлик қилган Ўмон ҳокимларининг, имомлари ва султонларининг фаолиятини акс эттирувчи хужжатлар, Ўмон вилоятлари ва унинг чет давлатлар билан тарихий савдо-иқтисодий алоқаларини кўрсатувчи хариталар, Ўмон тўқимачилик саноати ҳолатини акс эттирувчи фотоматериаллар, Ўмон ижтимоий ҳаётининг турли томонлари ҳақида ҳикоя қилувчи ва вилоятларининг ўзига хос табиий-иқлим

шароитига бағишланган фотоматериаллар, Ўмоннинг туристик марказларини акс эттирувчи фотоматериаллар, Ўмон давлат раҳбари Султон Қобуснинг ички ва ташқи сиёсий фаолияти ҳақида ҳикоя қилувчи фотоматериаллар, Тарихда Ўмоннинг халқаро алоқалардаги эволюциясини акс эттирувчи ҳужжатлар, Ўмон Султонлигида ишлаб чиқариладиган қўл меҳнатига асосланган ҳунармандчилик маҳсулотлари суратлари намойиш этилган. Кўргазма орқали халқаро алоқалар яққол намоён бўлган.

Бугунги кунда Темурийлар тарихи давлат музейи мустақиллигимиз бунёдкорлигининг ёрқин ифодаси эканлигини исботлайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Амир Темур жаҳон тарихида - Тошкент: Шарқ, 1996 - Б.5 .
2. Курбонова. Д. Жаҳон хазиналаридаги темурийларга оид жавоҳирлар. Н.Н. Ҳабибуллаев муҳаррирлигида -Тошкент: Akademnashr, 2011. 56 б.
3. <http://www.temurid.uz>